

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності **072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»** за освітньою програмою **«Міжнародний банківський бізнес»**

на тему: **«ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ»**

Виконавець:

студент 48 групи ЦЗВФН
Манукян Мелсіда Мгерівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д-тор екон. наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)
Завадська Діана Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Фінансові технології стають все більш впливовими в банківському секторі, дозволяючи банкам покращити ефективність операцій, забезпечити інновації та підвищити задоволення клієнтів. Вивчення сутності та впливу фінансових технологій стає необхідним для розуміння тенденцій розвитку сучасної банківської галузі.

Результати досліджень вітчизняних науковців стосовно проблем теорії фінансових технологій та цифрової трансформації банківського сектору висвітлено у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків: Річард Г. Талман, Л. Фіорамонті, Д. Беема, Н. Редді, О. Васильєв, В. Зайцев, О. Гаврилюк, О. Герасимчук та ін.

Окремі аспекти розвитку та функціонування фінансових технологій представлені у працях вітчизняних науковців, зокрема в роботах Н. Добощ, Л. Дудинець, Л. Кльоби, В. Лико, Л. Рудич, О. Семенов, П. Сороки, О. Шевченко.

Мета дослідження полягає у систематизації та узагальненні наукових знань про фінансові технології та цифрову трансформацію банківського сектору, а також виявленні можливостей та викликів, які вони створюють для українських банків.

Завдання дослідження. Досягнення мети потребує вирішення завдань:

- розкрити сутність фінансових технологій, фактори розвитку та напрямки їх використання в діяльності банків;
- визначити теоретичні положення цифрової трансформації банківської системи в умовах розвитку фінтех-екосистеми;
- охарактеризувати законодавче та нормативно-правове регулювання використання фінансових і цифрових технологій;
- оцінити сучасний стан фінансових технологій в банківській системі України;
- визначити тенденції розвитку банківського сектору України в умовах цифровізації;
- обґрунтувати вплив цифрових технологій на розвиток діяльності банків України;
- з'ясувати напрями поглиблення змін у контексті розгортання цифрової конвергенції на ринку банківських послуг, фінансових технологій та ІТ-індустрії в Україні;
- виявити ризики впливу імплементації відкритого банкінгу на розвиток банківського сектору та фінансових технологій в Україні та запропонувати заходи щодо управління ними.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку банківського сектору під впливом фінансових технологій та цифрової трансформації.

Предметом дослідження є фінансові технології та цифрова трансформація як чинники розвитку банківської системи.

Методи дослідження використані в даній роботі. Під час виконання роботи активно використовується такі загальнонаукові методи пізнання, як: термінологічний, функціональний (при дослідженні сутності фінансових технологій та цифрової трансформації): узагальнення, пояснення, аналіз,

порівняння, систематизація); регресійний аналіз (при визначенні ефективності віддаленого банківського обслуговування: моделювання), графічний й табличний метод – для наочного представлення результатів аналізу, логічного узагальнення (з метою формулювання висновків за результатами дослідження).

Інформаційна база. Інформаційною базою наукового дослідження були наукові публікації та монографічні видання вітчизняних і закордонних вчених з питань фінансових технологій та цифрової трансформації в банківській галузі, нормативно-законодавчі акти органів державної влади України та інших країн, матеріали наукових конференцій і досліджень, результати аналітичних досліджень, статистичні та інформаційні матеріали Національного банку України.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної дипломної роботи апробовані на VIII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації» (м. Одеса-Острава, Україна-Чеська Республіка, 6-7 квітня 2023 року).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (157 найменувань) та 2-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок. Основний зміст викладено на 81 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти фінансових технологій та цифрової трансформації банківського сектору**» розглядаються теоретичні основи фінансових технологій та цифровізації банківського сектору: розкрито сутність фінансових технологій, фактори розвитку та напрямки їх використання в діяльності банків; визначено теоретичні положення цифрової трансформації банківської системи в умовах розвитку фінтех-екосистеми; охарактеризовано законодавче та нормативно-правове регулювання використання фінансових і цифрових технологій.

У другому розділі «**Аналіз використання фінансових технологій та готовності українських банків до цифрової трансформації**» проаналізовано використання фінансових технологій в банківському секторі України. Здійснено оцінювання сучасного стану фінансових технологій в банківській системі України; визначено основні тенденції розвитку банківського сектору України в умовах цифровізації; обґрунтовано вплив цифрових технологій на розвиток діяльності банків України.

У третьому розділі «**Проблеми розвитку фінансових технологій та перспективи цифрової трансформації традиційного банкінгу в Україні**» визначено проблеми розвитку фінансових технологій та досліджено перспективи цифрової трансформації традиційного банкінгу в Україні: з'ясовано напрями поглиблення змін у контексті розгортання цифрової конвергенції на ринку банківських послуг, фінансових технологій та ІТ-індустрії в Україні; виявлено ризики впливу імплементації відкритого банкінгу на розвиток сектору фінансових технологій в Україні та запропоновано заходи щодо управління ними

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Розкрито сутність фінансових технологій, визначено фактори розвитку та напрямки їх використання в діяльності банків.

Визначено термін фінансові технології як «синтез цифрових технологій та інновацій у фінансовій сфері, що використовуються для надання, розширення і розповсюдження фінансових послуг технологічними компаніями».

Доведено, що сутність економічної категорії «фінансові технології» необхідно розкривати за допомогою характеристики суб'єктів та об'єктів, принципів, мети та функцій. Але тільки комплексне їх застосування являє собою сутність фінансових технологій.

Суб'єктами фінансових технологій є клієнти, фінансові установи, технологічні компанії, регуляторні органи, фінансові консультанти.

Об'єктами – фінансові послуги та продукти, що надаються клієнтам за допомогою сучасних технологій.

До принципів віднесено можливість в автоматичному режимі збирати, систематизувати та обробляти інформацію, зокрема великі масиви даних; здатність легко поєднувати людей зі спільними інтересами за допомогою платформ – віртуальних міні-ринків.

Головна мета полягає у швидкому та ефективному розробленні нових рішень та послуг, що відповідають потребам сучасного споживача.

Основними функціями визначено інноваційну, інтеграційну, трансформаційну та соціальну.

Зауважено, що розвитку фінансових технологій у світі сприяють основні та специфічні фактори, а саме: інфраструктура; сприятливе правове та регуляторне середовище; доступ до капіталу та інвестиції; експертиза; втрату довіри клієнтів до традиційного банківського сектору під час світової фінансової кризи 2008 року та посилення регулювання; підвищення очікування до послуг, що надаються; зростання популярності соціальних мереж; поширення мобільного Інтернету; успіх технічних компаній в інших секторах економіки; пріоритетність та верховенство банківського права; прагнення до інновацій; підвищені вимоги до зручності користування послугами, якості і швидкості отримання інформації; зростання обсягу електронної торгівлі.

Основними напрямками розвитку фінансових технологій є такі: фінансові послуги через Інтернет; альтернативні види платежів; маркетплейси; цифрова ідентифікація та аналітика.

2. Досліджено теоретичні положення цифрової трансформації банківської системи в умовах розвитку фінте-екосистем та виявлено, що цифрова трансформація банківської системи є однією з головних тенденцій, що визначає розвиток фінансової сфери в умовах розвитку фінтех-екосистеми.

Розглянуто еволюцію розвитку цифрової трансформації, основними етапами якої є: «Доінтернетна ера» (1950-1989 рр.), «Постінтернетна ера» (1990-2006 рр.), «Мобільна ера» (2007-2019 рр.) та «Постпандемічна ера» (2020 р. – теперішній час). Зазначено, що процес цифрової трансформації почався

наприкінці 1950 рр. ХХ ст.. Розвиток цифрових інновацій є ключовою умовою для розкриття процесу цифрової трансформації, який став особливо активним у 1960 рр..

За останні роки в Україні спостерігається зростання популярності безготівкових операцій і зменшення використання готівки. Банки активно розвивають свої електронні платіжні системи, такі як інтернет-банкінг, мобільні додатки та електронні гаманці, а також надають послуги, спрямовані на підтримку електронних торговельних платформ та онлайн-магазинів.

Розвиток безготівкових платежів та електронної комерції в Україні свідчить про поступове перехід до більш сучасних та зручних способів розрахунків, сприяє зростанню економічної ефективності та покращує фінансову інфраструктуру країни.

3. Охарактеризовано законодавче та нормативно-правове регулювання використання фінансових і цифрових технологій.

Огляд основних міжнародних стандартів та стратегій, які застосовуються для регулювання та підтримки розвитку Fintech, свідчить, що фінансові технології та інші фінансові послуги в США регулюються на штатному та федеральному рівнях. Кожен з 50 штатів та федеральний уряд мають власні закони, що стосуються фінансових послуг та їх постачальників.

У 2016 році FCA запровадила регуляторну пісочницю для фінансових технологій, що дозволяє компаніям перевірити привабливість бізнес-моделі для споживачів та ефективність конкретної технології на ринку в обмежений час та з обмеженою кількістю споживачів. Банк Англії у березні 2018 року створив Fintech Hub, який забезпечує координацію фінансових технологій всередині установи.

Зазначено, що захист персональних даних клієнтів має важливе значення у вітчизняному законодавстві, але існують прогалини, які потребують оновлення та приведення у відповідність до стандартів високорозвинених країн.

В Україні основним законодавчим актом, що регулює захист персональних даних, є Закон України «Про захист персональних даних». Він встановлює правила щодо збору, обробки, зберігання та передачі персональних даних. Закон передбачає права та обов'язки суб'єктів персональних даних, а також встановлює відповідальність за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних.

Законодавство України потребує оновлення та приведення у відповідність до стандартів законодавства високорозвинених країн, зокрема до загального регулювання захисту персональних даних, такого як Загальний регламент з захисту даних (GDPR) в Європейському Союзі. Оновлення законодавства України має на меті забезпечити більш ефективний захист персональних даних клієнтів, зміцнити контроль за дотриманням цих правил і запобігти можливим порушенням у цій сфері.

4. Здійснено аналіз сучасного стану ринку фінансових технологій в банківській системі України та з'ясовано, що Україна в сфері FinTech є менш розвинутою порівняно з такими країнами, як США, Великобританія, Гонконг та Швейцарія.

У 2021 році за сферами діяльності фінтех-компаній найбільше надають послуги по технологічній інфраструктурі та платежам. Основну частку займала технологічна інфраструктура, яка становила 22%. Це пояснюється переходом бізнес-компаній в дистанційний режим роботи через пандемію Covid-19. Грошові перекази становили 19%, що пов'язано з користуванням великої частки населення безготівковими платежами.

За період з 2017 по 2022 роки в Україні відбулася значна кількість подій у сфері FinTech, включаючи створення нових компаній, залучення інвестицій, зміну законодавства, розвиток платіжних систем, криптовалют та блокчейну. Станом на 2021 рік в Україні працювали 203 фінтех-компанії, які спеціалізуються на наданні послуг з технологічної інфраструктури та платежів.

5. З'ясовано, що на розвиток банківського сектору в умовах цифровізації впливає рівень проникнення мережі Інтернет в країні. У 2021 році Україна за рейтингом інклюзивного Інтернету посіла 48 позицію. Мережа покриття інтернет з'єднанням по країні стрімко розвивається, надаючи доступ до цифрових послуг все більшій кількості людей, та стаючи все доступнішим для населення.

Виявлено, що банки почали все більше здійснювати банківські операції онлайн. На це вплинули такі події, як пандемія Covid-19, а також воєнна агресія РФ проти України. Результатом цього є скорочення банківських відділень по всій країні.

Новими напрямками розвитку банківського сектору стають використання штучного інтелекту та аналітики даних для підвищення якості обслуговування клієнтів, а також використання блокчейн технологій.

6. Обґрунтовано вплив цифрових технологій на розвиток діяльності банків України.

На сьогоднішній день в Україні зменшується кількість банківських установ. Скорочення банків почалось ще у 2014 році внаслідок кризового становища та початку війни в Україні. Більшість банків вже тоді були банкрутами. Також почалося «очищення» ринку Національним Банком України. Тоді банки не хотіли розкривати кінцевого власника тому вийшли з ринку.

Розглянуто результати дослідження, здійснених відповідно до проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору», проведеного разом з Національним банком України стосовно національного статистичного опитування населення з питань фінансової грамотності та фінансової інклюзії в Україні. Україна у 2021 році отримала 12,3 бали.

Проаналізовано розподіл ІТ-бюджету банків в 2019 році та зроблено висновок, що банки здебільшого здійснюють інвестиції у підтримку вже наявної інфраструктури та програмне забезпечення.

Доведено, що модернізація можливостей сервісів, процесів та послуг в банках стає невідкладною потребою.

Здійснено оцінювання рівня розвитку цифрового банкінгу в Україні. Зазначено, що кількість користувачів інтернет/мобільним банкінгом щороку зростає. У 2021 році найбільша кількість користувачів мобільним банкінгом становили у Приват24 – 5,8 млн, досить велику частку ринку займали Монобанк

– 3,6 млн., Ощад24, Альфа-банк – 1,4 млн. та ОТП Сمارт – 0,1 млн. користувачів. Типовими мінімальними послугами інтернет-банкінгу визначено можливість переказу коштів між рахунками банку, відкриття депозитів та надання кредитів.

Побудовано економетричну модель в програмному пакеті Statistica 10.0 для оцінки ефективності віддаленого банківського обслуговування. Отримане рівняння регресії показало, що розвиток системи інтернет-банкінгу не має статистично значущого впливу на зменшення трансакційних витрат банків України. Це підтверджує гіпотезу H0. Коефіцієнт перед X4, який дорівнює 0, показує, що зміна активів банків не впливає на зміну адміністративних та інших операційних витрат банків України. З чого зроблено висновок, що не всі банківські установи готові до цифрової трансформації та переходу на дистанційне обслуговування.

7. З'ясовано напрями поглиблення змін у контексті розгортання цифрової конвергенції на ринку банківських послуг, фінансових технологій та IT-індустрії.

Відповідно до результатів досліджень, проведених асоціацією UAFC, переважна більшість великих банків в Україні активно співпрацюють з фінтех-компаніями, або ж знаходяться в стадії підготовки до запуску спільних проєктів. Великі банки такі як Приватбанк, Укргазбанк, ПУМБ мають діючі спільні проєкти та продукти з фінтех-компаніями.

Також з'ясовано, що значну конкуренцію банкам з класичною бізнес-моделлю становлять необанки. В Україні функціонують такі віртуальні банки як «Monobank», «Sportbank», «O.bank», «Neobank», «Izibank», «Власний рахунок».

8. Виявлено ризики впливу імплементації відкритого банкінгу на розвиток сектору фінансових технологій.

Визначено основні переваги та недоліки відкритого банкінгу для банків, фінтех-компаній та стартапів. Зауважено, що запровадження Open Banking має на меті сприяти зростанню конкуренції та підвищенню гнучкості ринку. Очікується, що у майбутньому весь фінансовий сектор здобуде переваги від впровадження Open Banking.

Охарактеризовано основні ризики відкритого банкінгу, визначено фактори та джерела виникнення. Обґрунтовано послідовні дії управління ризиками відкритого банкінгу. До основних ризиків відкритого банкінгу віднесено: кібербезпеку, захист персональних даних, недоцільність бізнес-моделей та непередбачуваність регуляторного середовища.

Доведено, що для успішної імплементації відкритого банкінгу необхідно розробляти ефективні стратегії кібербезпеки, забезпечувати високий рівень захисту персональних даних та виявляти гнучкість і пристосовуватися до змін у регуляторному середовищі.

АНОТАЦІЯ

Манукян М.М. «Фінансові технології в умовах цифрової трансформації банківського сектору»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

У кваліфікаційній роботі розкрито сутність фінансових технологій, фактори розвитку та напрямки їх використання в діяльності банків. Визначено теоретичні положення цифрової трансформації банківської системи та охарактеризовано законодавче та нормативно-правове регулювання використання фінансових і цифрових технологій.

Проаналізовано використання фінансових технологій в банківському секторі України. Наведено результати оцінки сучасного стану фінансових технологій в банківській сфері та впливу цифрових технологій на розвиток діяльності банків України.

Обґрунтовано напрями поглиблення змін у контексті розгортання цифрової конвергенції на ринку банківських послуг, фінансових технологій та ІТ-індустрії в Україні. Виявлено ризики впливу імплементації відкритого банкінгу на розвиток сектору фінансових технологій в Україні та запропоновано заходи щодо управління ними.

Ключові слова: банк, фінансові технології, цифровізація, цифрова трансформація, фінтех-екосистема, цифрові технології, цифрова конвергенція, відкритий банкінг, ризики.

ANNOTATION

Manukian M.M. “Financial technologies in the context of digital transformation of the banking sector”

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 072 “Finance, Banking, Insurance, and Stock Market” under the “International Banking” educational program. – Odessa National Economic University. – Odessa, 2023.

The essence of financial technologies, factors of development, and directions of their use in the banking activities have been revealed in the qualification work. The theoretical foundations of digital transformation of the banking system have been determined, and the legislative and regulatory framework for the use of financial and digital technologies has been characterized.

The usage of financial technologies in the banking sector of Ukraine has been analyzed. The results of the assessment of the current state of financial technologies in the banking industry and the impact of digital technologies on the development of Ukrainian banks' activities have been provided.

The directions for deepening changes in the context of digital convergence deployment in the market of banking services, financial technologies, and the IT industry in Ukraine have been substantiated. The risks of implementing open banking on the development of the financial technology sector in Ukraine have been identified, and measures for their management have been proposed.

Key words: bank, financial technologies, digitalization, digital transformation, fintech ecosystem, digital technologies, digital convergence, open banking, risks.